

Samenvatting en conclusies

Voor u ligt de zesde rapportage van De Staat van de Stad Amsterdam. Deze monitor – de eerste verscheen in 2000 – laat tweejaarlijks zien hoe de stad Amsterdam en de verschillende groepen Amsterdammers er voor staan qua participatie en leefsituatie. Belangrijke vragen die in de monitor worden beantwoord zijn: met welke groepen gaat het relatief goed, met welke slecht en wat zijn de ontwikkelingen. Hierbij wordt gekeken naar primaire participatieterreinen (onderwijs, arbeid en welvaart) en naar secundaire participatieterreinen, zoals vrijwilligerswerk, cultuur, sport en andere vrijetijdsactiviteiten alsmede politiek. Ook wordt de context waarbinnen deze participatie plaatsvindt beschreven, zoals demografische ontwikkelingen, ontwikkelingen op de woningmarkt, economische ontwikkelingen en ontwikkelingen op het gebied van gezondheid en leefbaarheid en veiligheid.

Het onderzoek is voor een groot deel gebaseerd op een enquête onder ruim 2.800 Amsterdammers van 18 jaar en ouder, die plaatsvond in september en oktober 2010. Ook is gebruik gemaakt van data uit registraties, die inzichtelijk zijn gemaakt met behulp van de Stadsmonitor Amsterdam en de Regiomonitor. Verder is gebruik gemaakt van andere onderzoeken en databronnen, onder andere van het CBS.

Dit hoofdstuk geeft eerst een samenvatting van de belangrijkste bevindingen per thema, daarna volgt een conclusie en discussiegedeelte.

Samenvatting

Leefsituatie-index

De leefsituatie-index is ontwikkeld door het SCP en geeft het welzijnsniveau weer in één getal. De index wordt berekend op basis van enquêtes, waarin vragen worden gesteld over wonen, gezondheid, consumptiegoederen, vrijetijdsactiviteiten, mobiliteit, sociale participatie, sportactiviteiten, vakantie en sociaal netwerk. De index is in 2004 op gemiddeld 100 gesteld.

Na vooruitgang in de leefsituatie van 2006 op 2008 (van 100 naar 102) zien we dat de leefsituatie voor veel groepen Amsterdammers in 2010 gelijk is aan die in 2008 (beide 102), maar hoger dan in 2004 en 2006 (beide 100). Daarmee is ook de leefsituatie voor de stad als geheel gelijk gebleven (102). Hieronder staan de overige resultaten.

- De leefsituatie is ten opzichte van 2008 op alle domeinen stabiel gebleven, met uitzondering van de domeinen consumptiegoederen en mobiliteit, die er wel op vooruit zijn gegaan.
- De leefsituatie-index hangt sterk samen met de leeftijd: onder de 45 jaar is de score bovengemiddeld en voor 55-plussers ondergemiddeld.
- In vergelijking met 2008 gaan jongeren erop vooruit (naar het niveau van 2004) en 55- t/m 64-jarigen erop achteruit (naar het niveau van 2006).
- De leefsituatiescore van alleenstaanden en eenoudergezinnen ligt onder het gemiddelde, die van (echt)paren erboven. In 2008 zagen we vooruitgang voor alle huishoudtypes, nu zien we nauwelijks verandering.
- WW-ers, bijstandsgerechtigden en studenten gaan erop vooruit, na de terugval van 2006 op 2008. Hun leefsituatie is nu weer conform de jaren ervoor.
- De leefsituatie voor de verschillende inkomensgroepen is vrijwel niet veranderd van 2008 op 2010. Alleen zien we een daling in de gemiddelde leefsituatiescore voor de op een na hoogste inkomensgroep.
- Voor Surinamers en (in mindere mate) Turken en autochtonen zwakt de toename in de leefsituatiescore van 2006 op 2008 weer (enigszins) af. De positie van westerse allochtonen is verder verbeterd. De overige groepen blijven op het niveau van 2008.
- De positie van de stadsdelen is redelijk stabiel over de jaren heen, waarbij Noord, Zuidoost en Nieuw-West ongunstig en Zuid en Centrum gunstig scoren. De ongunstig scorende stadsdelen Zuidoost en Nieuw-West gaan er langzaam op vooruit.
- Opleidingsniveau en werk zijn de belangrijkste factoren voor de leefsituatie. Toch verkeren niet-westerse allochtonen met werk in een relatief

ongunstige leefsituatie. Laagopgeleide alleenstaanden zonder betaald werk hebben de ongunstigste leefsituatie.

- De leefsituatie-index hangt samen met opvattingen over leefbaarheid en veiligheid en met tevredenheid over de samenleving.
- De achterstand die Amsterdam in 2006 ten opzichte van de landelijke leefsituatie had heeft de stad in 2008 niet kunnen verkleinen.

Bevolking en woningmarkt

Participatie van Amsterdammers in de samenleving vindt plaats in de context van demografische ontwikkelingen en ontwikkelingen op de woningmarkt. Hieronder de belangrijkste ontwikkelingen.

- De bevolking van Amsterdam is de laatste jaren sterk toegenomen: in vier jaar tijd kwamen er 37.500 inwoners bij.
- In 2010 is de bevolking met 12.800 gegroeid, de sterkste toename in zestig jaar.
- Amsterdam trekt per saldo zowel personen uit de rest van Nederland als uit het buitenland aan.
- Het aandeel gezinnen met twee ouders neemt toe, het aandeel gezinnen met één ouder af.
- Na enkele jaren met veel nieuwbouw groeit de woningvoorraad minder sterk.
- Het aandeel koopwoningen neemt nog steeds sterk toe.
- De kredietcrisis heeft consequenties voor de woningmarkt: lagere woningprijzen, meer te koop staande woningen en minder verkochte woningen.

Gezondheid

Op het gebied van gezondheid zien we geen grote veranderingen ten opzichte van de vorige rapportage. In het algemeen is de gezondheidstoestand van Amsterdammers ongunstiger dan van alle Nederlanders. Dit hangt sterk samen met sociaal-economische factoren.

- De gemiddelde levensverwachting van pasgeborenen in Amsterdam neemt toe maar ligt lager dan in Nederland; mannen in Amsterdam worden gemiddeld 1,3 jaar minder oud en vrouwen 2,0 jaar.
- De sterfte aan hart- en vaatziekten neemt af. Ruim een kwart van de sterfgevallen betreft hart- en vaatziekten, drie van de tien kanker. Kanker wordt dus steeds meer de prominentste doodsoorzaak.
- Amsterdammers voelen zich vaker niet zo gezond dan overige Nederlanders. Dit verschil blijft wanneer er rekening wordt gehouden met verschillen in leeftijd en geslacht.
- Drie van de tien Amsterdammers hebben last van een langdurige ziekte, aandoening of handicap, onder 55-plussers geldt dat voor zes van de tien. Bijna een kwart voelt zich hierdoor belemmerd in zijn dagelijkse bezigheden of vrije tijd, 12% in sterke mate.
- De gezondheid van allochtone ouderen is slechter dan van autochtone ouderen en gezondheids-

problemen beginnen voor hen vaak ook op jongere leeftijd.

- De gevonden gezondheidsverschillen hangen sterk samen met sociaaleconomische factoren: de gezondheid is gunstiger naarmate de gevolgde opleiding en het inkomen hoger zijn.
- Bewoners van Centrum zijn het positiefst over hun psychische gesteldheid, bewoners van Zuidoost en Noord geven juist vaker dan gemiddeld aan zich neerslachtig en somber te voelen.
- Amsterdammers roken en drinken even vaak als gemiddeld in Nederland. Hoger opgeleiden roken minder, maar drinken meer dan lager opgeleiden.
- Vier van de tien Amsterdammers van 16 jaar en ouder hebben overgewicht, van wie 10% ernstig. Ernstig overgewicht komt ongeveer twee keer zo vaak voor onder Amsterdammers van Turkse (23%), Marokkaanse (20%) en Surinaamse herkomst (17%).
- Vrouwen maken vaker gebruik van zorgvoorzieningen dan mannen. Laagopgeleiden gebruiken vaker zorgvoorzieningen dan hoogopgeleiden, met uitzondering van de tandarts en alternatieve geneeswijzen.
- Tien procent van de (zelfstandig wonende) Amsterdammers van 18 jaar en ouder maakt gebruik van een Wmo-voorziening, onder de 65-plussers is dat 31%. Hulp in het huishouden is de meest gebruikte voorziening.
- Bij Bureau Jeugdzorg kwamen in 2009 circa 3.500 aanmeldingen binnen. Eind 2009 had het bureau 5.289 cliënten in zorg, bijna 4% van alle Amsterdamse jongeren (0 t/m 17 jaar). Jongeren uit Zuidoost en Noord zijn daarbij oververtegenwoordigd.

Onderwijs

Participatie in onderwijs vormt een belangrijke basis voor participatie in de samenleving. Een goede opleiding verhoogt de kansen op de arbeidsmarkt, waarmee verdere participatie mogelijk wordt.

- Het opleidingsniveau van de Amsterdamse jeugd stijgt: meer leerlingen krijgen op de basisschool een VWO-advies, meer leerlingen volgen en slagen voor het VWO, meer leerlingen volgen hogere MBO-niveaus en het aantal studenten in de stad blijft stijgen.
- Meisjes doen het vanaf het voortgezet onderwijs beter dan jongens.
- Veel leerlingen halen via het stapelen van opleidingen een hoger diploma, ook is er op- en afstroom op alle niveaus te zien. Vooral niet-westerse allochtonen wisselen van niveau en stapelen opleidingen.
- Kwaliteit van scholen blijft een aandachtspunt. In het basisonderwijs daalt het aantal (zeer) zwakke basisscholen. Ook op het speciaal basisonderwijs, het voortgezet onderwijs en het MBO zijn er (zeer) zwakke scholen of afdelingen.
- Het aantal leerlingen in het speciaal basisonderwijs is gedaald van 1862 in 2005/2006 naar 1492 in 2009/2010. Het Amsterdamse basisonderwijs

telt in 2010 793 leerlingen met een rugzakje in het gewone basisonderwijs, deze leerlingen zitten vooral op school in Zuid en Oost.

- In het derde leerjaar in het voortgezet onderwijs volgen relatief veel leerlingen VWO (22%) en VMBO-b/k (31%).
- Het verzuim stijgt, onder andere door betere meldingen. Op het MBO is de verzuimregistratie nog niet op orde.
- Het aandeel voortijdig schoolverlaters is gedaald in Amsterdam (met 28% ten opzichte van 2005/2006), maar is nog steeds relatief groot (5,7%).

Economie

De vorige Staat van de Stad stond in het teken van onzekerheid als gevolg van de economische recessie. Inmiddels is het dieptepunt van de recessie gepasseerd en zitten we in een herstelfase, waarvan onbekend is hoe lang deze zal aanhouden. We zien de volgende ontwikkelingen.

- In vergelijking met heel Nederland heeft Amsterdam weinig last gehad van de recessie. De economie van Amsterdam kromp in 2009 met 2,2%, aanzienlijk minder dan heel Nederland (-3,9%).
- In 2010 groeide de Amsterdamse economie alweer, maar wel minder voorspoedig dan in voorgaande jaren. Deze groei is voor een belangrijk deel toe te wijzen aan het herstel in de groothandel en transport. Daarnaast groeide ook de dienstverlening weer.
- De Amsterdamse economie is gespecialiseerd in financiële en zakelijke dienstverlening (financiën, advies en recht), media, ontwerp en kunsten, ICT en telecommunicatie, groothandel en overige zakelijke diensten.
- Financiën, advies en recht is verreweg de belangrijkste sector in Amsterdam, zowel in termen van toegevoegde waarde als werkgelegenheid (absoluut en relatief ten opzichte van de rest van Nederland).
- De wereldwijde recessie uitte zich in Amsterdam in eerste instantie in een afname van het aantal toeristen en in een kentering in de omzet van Schiphol. Eind 2009/begin 2010 zette het herstel weer in, maar nog niet meteen op alle fronten.
- Het herstel op de vastgoedmarkt is nog niet overtuigend, vooral wat woningen betreft. Het aanbod te koop staande woningen is verruimd, de gemiddelde verkoopprijs en het aantal verkochte woningen liggen 7% onder het niveau van voor de crisis. Dit heeft gevolgen voor verwante sectoren zoals de bouw en architectuur.
- De totale werkgelegenheid bleef in 2009 en het grootste deel van 2010 op peil, wanneer er gecorrigeerd wordt voor de nieuwe Wet op het Handelsregister. Pas sinds het laatste kwartaal van 2010 neemt het totale aantal banen weer toe.
- In 2009 en 2010 gingen vooral banen verloren in de financiële sector, bij banken en financiële holdings.
- De gemiddelde omvang van de Amsterdamse vestigingen is afgenomen tot 5,7 werknemer

per vestiging. Bij twee van de drie Amsterdamse vestigingen werkt maar één persoon.

- De economie van de Metropoolregio Amsterdam heeft zich ook snel hersteld, een krimp van 3,4% in 2009 werd gevolgd door een groei van 2,9% in 2010.
- De afgelopen jaren is de pendel naar Amsterdam toegenomen, terwijl de uitstroom van pendelafnam. Aantal en aandeel hoger opgeleide pendelaars naar Amsterdam zijn gegroeid.

Arbeid

Het wel of niet hebben van werk heeft een sterke invloed op het welzijn en wordt daarom tot de primaire vormen van participatie gerekend. De belangrijkste bevindingen zijn de volgende.

- De gevolgen van de economische crisis voor de werkloosheid zijn minder ernstig dan in 2008 werd gevreesd. In Amsterdam steeg het aandeel niet-werkende werkzoekenden (NWW) in de potentiële beroepsbevolking tussen 2008 en 2010 met 0,8% tot 7,5%. In Nederland steeg dat aandeel met 0,4% tot 4,6%.
- In 2010 herstelt de arbeidsmarkt zich in Amsterdam sneller dan in de rest van het land. De werkloosheid is in oktober 2010 met 6,7% NWW'ers weer terug op het lage niveau van begin 2008.
- Het aantal NWW'ers nam in 2010 het meest af onder laagopgeleiden en niet-westerse allochtonen. Deze ontwikkeling heeft deels een administratieve oorzaak: een onbekend aantal personen stond tijdelijk als werkzoekend ingeschreven om in aanmerking te komen voor taalscholing of kinderopvang.
- Van alle herkomstgroepen heeft de groep overige niet-westerse allochtonen de hoogste werkloosheid (oktober 2010: 13,5% NWW). Bovendien is dit de enige herkomstgroep waarvan de werkloosheid in 2010 ruim hoger is dan in 2007.
- Sinds 2007 is de werkloosheid het sterkst gedaald onder Amsterdammers van Surinaamse en Antilliaanse herkomst.
- Door de verhoogde instroom van werklozen in 2009 zal in 2011 voor het eerst in jaren het aantal langdurige werklozen in Amsterdam toenemen.
- Zes van de tien werklozen in Amsterdam zijn laagopgeleid.
- Begin 2009 is de jeugdwerkloosheid in Amsterdam 18%. Dit is 10 procentpunt hoger dan gemiddeld in Nederland. Landelijk is sinds 2009 de jeugdwerkloosheid met 3,3% gestegen, voor Amsterdam zijn geen cijfers beschikbaar.
- Zuidoost is het stadsdeel met de hoogste werkloosheid (oktober 2010: 8,8% NWW). In Centrum is de werkloosheid het laagst (4,6%).
- De buurt met de hoogste werkloosheid is de Kolenkit (14,5% NWW). In Buitenveldert-West is de werkloosheid het laagst (1,4%).
- De verwachting van het UWV Werkbedrijf is dat de werkloosheid in de regio Amsterdam de komende jaren zal blijven dalen.

Welvaart

Amsterdam kent grote inkomensverschillen: er wonen zowel veel mensen met een minimuminkomen als veel hoogopgeleiden met een goed inkomen.

- Het gemiddelde Amsterdamse huishouden heeft minder te besteden dan het gemiddelde Nederlandse huishouden.
- Het gemiddelde koopkrachtinkomen van Amsterdamse huishoudens is de afgelopen jaren sterker gestegen dan gemiddeld in Nederland.
- De inkomensongelijkheid in Amsterdam is groter dan gemiddeld in Nederland en neemt toe. Belangrijkste oorzaken zijn het toenemende aantal tweeverdieners en het toenemende aantal hoge inkomens.
- In de stadsdelen Centrum en Zuid is het gemiddelde inkomen relatief hoog. In deze stadsdelen is de inkomensongelijkheid ook het hoogst: hoge en lage inkomens wonen hier door elkaar.
- In 2010 is het aantal uitkeringen voor het eerst in jaren gestegen (van 85.000 naar 89.000). Door de crisis neemt het aantal WW- en bijstandsuitkeringen het sterkst toe. Het aantal arbeidsongeschiktheidsuitkeringen neemt af door de geleidelijke afschaffing van de WAO en WAZ.
- Ongeveer 70.000 Amsterdamse huishoudens hebben een minimuminkomen. Tussen 2005 en 2009 daalde het aandeel minimahuishoudens van 18,5% naar 16,5%.
- Ruim een kwart van de Amsterdamse jongeren (26,3%) groeit op in een minimahuishoudens. Onder Marokkaanse jongeren is het aandeel minima het hoogst (43,8%).
- Typen huishoudens die relatief vaak van het minimum leven zijn eenoudergezinnen, huishoudens van niet-westerse herkomst en 65-plussers.
- Ruim een derde van de Amsterdammers heeft moeite met rondkomen. Dit aandeel is na 2008 niet verder gedaald.
- In 2009 en 2010 meldden meer Amsterdammers zich aan voor schuldhulpverlening dan in voorgaande jaren. In 2010 waren er over het algemeen geen wachtlijsten.
- Moeite hebben met rondkomen hangt samen met een lagere deelname aan sociale activiteiten. Daarnaast beoordelen Amsterdammers die moeite hebben met rondkomen hun gezondheid slechter en hebben ze vaker psychische klachten.

Maatschappelijke participatie

Op het gebied van maatschappelijke participatie zien we weinig veranderingen ten opzichte van de vorige rapportage.

- Rond een derde van de Amsterdammers is actief in een vereniging.
- Drie van de tien Amsterdammers zijn actief als vrijwilliger (28%). Dit is minder dan landelijk (42%).
- Zelfstandige ondernemers in Amsterdam (42%) zijn twee keer zo vaak vrijwilliger als zelfstandige ondernemers in geheel Nederland (21%).
- De helft van de Amsterdammers verleent regel-

matig informele hulp. Dit ligt boven het landelijk gemiddelde.

- Het aandeel bewoners dat wekelijks contact heeft met burens is gestegen, het meest in Zuidoost en West.
- Eén van de acht Amsterdammers (12%) voelt zich in sterke mate sociaal geïsoleerd en 28% van de 65-plussers.
- Jongeren en allochtonen voelen zich minder vaak sterk geïsoleerd dan in 2008.
- Vier van de tien Amsterdammers voelen zich verwant met een religie.
- Meer Amsterdammers (79%) hebben contact met mensen uit andere bevolkingsgroepen dan in 2008 (71%).
- In 2009 vond bijna de helft (48%) dat de omgang tussen herkomstgroepen goed ging, in 2010 is dat gedaald naar 38%. Dit is conform 2006 en 2007.
- Allochtonen zien vaker verbetering (26%) dan verslechtering (17%) in de positie van hun eigen bevolkingsgroep.
- Ruim een derde van de Amsterdammers van niet-Nederlandse herkomst geeft aan moeite te hebben met het Nederlands (35%).
- Amsterdammers voelden zich in 2010 wel iets minder vaak gediscrimineerd dan in 2007 (21%, 2007: 26%), maar er is een toename in het aantal meldingen van discriminatie.

Vrijtijdsbesteding

(hobby, sport, uitgaan/cultuur, vakantie)

Hoe besteden Amsterdammers hun vrije tijd? Ze sporten en internetten meer, maar gaan minder uit. De belangrijkste resultaten:

- Bijna driekwart van de Amsterdammers heeft een hobby (73%).
- Ruim de helft van de Amsterdammers is lid van een vereniging (54%).
- De populairste vormen van uitgaan zijn in 2010 film (64%), museum (54%), popconcert (34%), multicultureel festival (31%) en dansavond of houseparty (29%).
- Sinds 2004 is het totale aandeel Amsterdammers dat de afgelopen twaalf maanden tenminste een keer is uitgegaan ongeveer gelijk gebleven (80% in 2010).
- Kijken we naar de specifieke vormen van uitgaan, dan blijkt dat in 2010 bijna alle vormen (film, toneel, popconcert, museum etc.) minder Amsterdammers hebben getrokken dan in 2008 en 2006.
- In 2009 sport 59% van de volwassen Amsterdammers minimaal twaalf keer per jaar, in 2003 was dit nog maar 49%.
- Van de verschillende herkomstgroepen sporten autochtonen het meest en Turken en Marokkanen het minst.
- Mannen zijn vaker sporter dan vrouwen. Dat geldt voor bijna alle herkomstgroepen. Alleen bij autochtonen en Turken sporten evenveel mannen als vrouwen.
- Het aandeel Amsterdammers dat voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen blijft

stijgen en is nu 72%. Dit is hoger dan het landelijk gemiddelde (59%).

- Steeds meer Amsterdammers hebben toegang tot internet. Dit is sinds 2004 gestegen van 79% naar 91% in 2010.
- Voor 21% van de Amsterdammers is televisie de belangrijkste vorm van vermaak, voor 15% van de Amsterdammers is dat computeren/internetten.
- Bijna driekwart van de Amsterdammers van 18 jaar of ouder is in 2010 op vakantie geweest (72%). Ruim een derde ging vaker dan één keer.

Politieke participatie

Amsterdammers zijn op vele manieren politiek actief. De kernpunten zijn:

- Bijna zes van de tien Amsterdammers zijn geïnteresseerd in politiek (58%).
- Het aandeel Amsterdammers dat geïnteresseerd is in de gemeentepolitiek ligt lager (47%), maar is vanaf 2000 redelijk constant en tussen 2008 en 2010 licht gestegen.
- Stadsdeel Oost kent het grootste aandeel bewoners dat geïnteresseerd is in de gemeentepolitiek (57%). Bewoners van Nieuw-West zijn het minst geïnteresseerd.
- Bijna driekwart van de Amsterdammers zegt zeker te stemmen als er morgen gemeentebestuurderverkiezingen zouden worden gehouden. Dit relatief hoge percentage wordt veroorzaakt doordat 2010 een verkiezingsjaar was.
- Sinds 2000 is er een stijgende lijn te zien in het aandeel Amsterdammers dat aangeeft zeker te gaan stemmen. Ook de daadwerkelijke opkomst bij verkiezingen laat een licht stijgende lijn zien sinds 2000.
- Bij Turkse Amsterdammers ligt de stemintentie het laagst, bij autochtonen het hoogst.
- De populariteit van de PvdA is tussen 2008 en 2010 gestegen. In 2008 gaf 18% aan op de PvdA te stemmen bij gemeenteraadsverkiezingen, in 2010 is dit 25%.
- De PVV behaalde bij de verkiezing voor de Provinciale Staten in maart 2011 8% van de stemmen.
- Het politieke zelfvertrouwen van Amsterdammers is licht gestegen sinds 2000.
- Driekwart van de Amsterdammers heeft redelijk tot veel vertrouwen in het gemeentebestuur.

Leefbaarheid en veiligheid

De leefbaarheid en veiligheid zijn in het algemeen stabiel en op verschillende punten verbeterd.

- De leefbaarheid in de stad neemt toe, in 2009 was er nog maar één buurt die van de bewoners een onvoldoende kreeg: Overtoomse Veld. In twee buurten is de leefbaarheid achteruit gegaan: IJburg en Holendrecht.
- De verhuisgeneigdheid is gedaald, in 2010 geeft 19% van de huishoudens aan verhuisplannen te hebben. Met name de neiging te kopen of te verhuizen naar een woning met tuin of balkon is door de kredietcrisis gedaald.

- De sociale omgang in de buurt is de belangrijkste peiler voor de leefbaarheid: hoe beter het gaat op sociaal gebied, hoe hoger de tevredenheid met de buurt.
- Het contact met de burens is iets toegenomen: 60% heeft wekelijks contact met de burens, voorgaande jaren lag dit op 55%.
- De ervaren sociale cohesie is stabiel.
- De ervaren verloedering neemt af.
- De subjectieve veiligheid is voor de stad als geheel redelijk stabiel, maar in de stad ontstaan meer verschillen. In Zuid en Centrum neemt de ervaren veiligheid toe. In Nieuw-West, Noord en Zuidoost neemt de ervaren veiligheid na 2006 af.
- In 2008 was er nog één buurt die in de subjectieve veiligheid zeer ongunstig scoorde: Transvaalbuurt. De situatie in deze buurt is wel sterk verbeterd. Zeven andere buurten gingen achteruit.
- Het aandeel Amsterdammers dat plekken vermijdt vanwege onveiligheid is afgenomen naar 35%. In 2008 was het nog 39% in en 2006 42%.
- De toename in jongerenoverlast is gestopt. Twintig procent van de bewoners ervaart vaak overlast van jongeren en dit aandeel is van 2008 tot 2010 stabiel.
- De objectieve index laat een verbetering van de veiligheid zien. Er is geen enkele buurt meer die zeer ongunstig scoort en er zijn nog maar vier buurten die onder het gemiddelde van 2003 scoren.
- De daling van het aantal aangiften is in 2010 gestopt. Het aantal aangiften van vermogenscriminaliteit stijgt.
- De jeugdcriminaliteit is afgenomen. Buurten die een hoge jeugdcriminaliteit kennen zijn de Bijlmer, De Punt, Indische buurt-Oost, Volewijk en IJplein/Vogelbuurt.
- In 2010 registreerde de politie 5714 incidenten van huiselijk geweld. Het aantal aangiftes van huiselijk geweld is veel lager: 1476.

Cumulatie en ruimtelijke verdeling van participatie

Kijken we naar het totaalbeeld voor verschillen in participatie en leefbaarheid in de stad, dan zien we de volgende ontwikkelingen.

- De ruimtelijke driedeling blijft overduidelijk aanwezig: stadsdelen aan de randen van de stad scoren op veel terreinen onder het gemiddelde (Zuidoost, Noord en in mindere mate Nieuw-West), een groot deel van de negentiende-eeuwse gordel op veel terreinen gemiddeld (West en Oost) en Centrum en Zuid boven het gemiddelde.
- De woonmilieus in de herstructureringsgebieden scoren op veel terreinen onder het gemiddelde, vooral het woonmilieu transitie. In de nieuwbouwmilieus en in welgesteld stedelijk is de positie op veel terreinen juist bovengemiddeld.
- Concentraties van achterstand in werk én inkomen komen – net als in de vorige rapportages – voor in Zuidoost, in veel delen van Noord, delen van

Bos en Lommer en Geuzenveld-Slotermeer, in de Indische buurt, Diamantbuurt en Transvaalbuurt.

- Evenals in de vorige rapportages zien we een duidelijke achterstand in de participatie van niet-westerse allochtonen ten opzichte van westerse allochtonen en autochtonen.
- Amsterdammers van Marokkaanse herkomst hebben de laagste participatiescores, daarna Turken en overige niet-westerse allochtonen. Surinamers en Antillianen nemen van de niet-westerse allochtonen de beste positie in.
- De positie van de herstructureringsgebieden is niet structureel verbeterd en de achterstanden van bevolkingsgroepen zijn ook niet structureel verminderd. Wel zien we na 2006 een gunstige trend in de stadsdelen met een ongunstige leefsituatie, zoals Zuidoost, Nieuw-West en Noord.

Conclusies en discussie

De Staat van de Stad V (2009) eindigde met een beeld van Amsterdam waarin positieve ontwikkelingen te zien waren, waardoor de stad er aan het begin van de recessie op veel punten sterk leek voor te staan. Maar daarnaast bleek Amsterdam een aantal concentratiegebieden te kennen waar achterstanden en problemen zich opstapelden. De belangrijkste uitkomst van De Staat van de Stad VI is dat de stad krachtig genoeg is gebleken om (tot nu toe) de gevolgen van de financiële en economische crisis op te vangen. Ook op sociaal gebied zien we positieve ontwikkelingen. Tegelijkertijd blijven de verschillen tussen bevolkingsgroepen en gebieden in de stad onveranderd groot.

Sterke economie

In de vorige Staat van de Stad constateerden we op veel terreinen van 2006 op 2008 positieve ontwikkelingen, maar eindigden we in onzekerheid over de toekomst als gevolg van de economische recessie. De gevolgen van de crisis lijken nu voor Amsterdam mee te vallen. De economie van Amsterdam kromp in 2009 minder hard dan in heel Nederland (-2,2% resp. -3,9%), maar groeit weer in 2010 (hoewel minder voorspoedig dan in de voorgaande jaren) en voor 2011 wordt ook groei verwacht. De gevolgen voor de arbeidsmarkt volgden met enige vertraging en uitten zich in eerste instantie in een stijgende werkloosheid, maar uiteindelijk bleek het effect op de werkloosheid tijdelijk en beperkt. Sinds begin 2010 is de werkloosheid langzaam maar gestaag aan het afnemen. De totale werkgelegenheid bleef in 2009 en het grootste deel van 2010 op peil. Het herstel op de arbeidsmarkt zette in het vierde kwartaal van 2010 door: het aantal banen groeide en de geregistreerde werkloosheid nam verder af (naar 6,7% in oktober 2010). Maar de recessie is nog niet uitgewoed. De effecten van (overheids)bezuinigingen op zaken als openbaar vervoer, kunst en cultuur, arbeidsreïntegratie, reorganisaties en bezuinigingen op de stadsdelen (of het afschaffen daarvan) moeten immers nog blijken. De werkloosheid heeft vooral toegeslagen onder de

laagst opgeleiden (maximaal basisonderwijs). Van de geregistreerde werklozen in oktober 2010 heeft 35% alleen basisonderwijs, terwijl dat in 2007 voor 20% van de werklozen gold. Maar ook een hoge opleiding (HBO of WO) geeft geen garantie op een baan: 21% van de werklozen heeft een HBO of universitaire opleiding (13% HBO, 8% WO, in oktober 2010). De verschillen tussen de herkomstgroepen blijven groot, variërend van nog geen 4% werkloosheid onder autochtonen tot bijna 14% onder de groep 'overige niet-westerse allochtonen'. Landelijke cijfers laten zien dat de werkloosheid onder niet-westerse allochtone jongeren van 15 tot 25 jaar steeg (van 20% in 2009 naar 23% in 2010), terwijl die voor autochtone jongeren gelijk bleef (10% in beide jaren). De verwachting is dat in 2011 het aantal langdurig werklozen (langer dan drie jaar werkloos) voor het eerst in jaren weer zal toenemen als gevolg van de verhoogde instroom tijdens de crisis.

In Amsterdam is sprake van een sterke economie, gericht op de combinatie van productie en consumptie. De aantrekkelijkheid van de woonomgeving, zeker ook door het culturele aanbod, werkt door in de hoge grondprijzen in de stad. De aantrekkelijkheid van Amsterdam blijft groeien. We zien dit terug in andere indicatoren, zoals het aantal startende ondernemers dat inmiddels alweer op een hoger niveau ligt dan in 2009. Verder daalt het aantal winkels niet meer en is het aantal faillissementen afgenomen. Amsterdam blijkt te beschikken over een sterke en diverse sectorstructuur, die minder gevoelig is gebleken voor de recessie dan Nederland als geheel.

Stabiliteit op veel terreinen

De sterke draagkracht van de stad zien we ook terug in de leefsituatie en participatie van Amsterdammers. De leefsituatie-index is, na vooruitgang van 2006 op 2008, nu – ondanks de crisis – gelijk gebleven. De ongunstig scorende stadsdelen Zuidoost, Nieuw-West en (in mindere mate) Noord gaan er op lange termijn langzaam iets op vooruit.

Ook zien we positieve ontwikkelingen op het gebied van leefbaarheid en een stabiel beeld op het gebied van veiligheid. De meeste Amsterdammers zijn tevreden met hun buurt en die tevredenheid neemt nog altijd toe. De leefbaarheid in de stad zit in een opwaartse spiraal. In 2009 is er nog maar één buurt waaraan de mensen die er wonen een onvoldoende geven: Overtoomse Veld. Inwoners van de Kolenkitbuurt gaven in 2007 nog een onvoldoende (5,7), maar nu net een voldoende (6,1 in 2009). Des te opvallender zijn de buurten waar de waardering gedaald is: Holendrecht (van 7,0 naar 6,7) en IJburg (van 7,4 naar 7,1).

Sterke fragmentatie

De stad heeft te maken met fragmentatie: terwijl sommige gebieden sterk vooruitgaan, blijven anderen achter. Vaak valt dit samen met de gebieden binnen en buiten de ring, maar niet overal en niet op elk thema.

In de huizenprijzen per buurt treedt de ring nog altijd als scheidslijn op. In beide gebieden geldt dat de huizenprijzen toenemen bij een hogere sociaaleconomische status van de buurt, maar het prijsniveau ligt binnen de ring structureel hoger. Nieuwbouwbuurt in Nieuw-West als De Aker (Q84), De Eendracht (P79) en Nieuw-Sloten (R88) vallen op: in vergelijking tot hun sociaaleconomische positie zijn de prijzen hier laag.

De uitrol van de binnenstad en het overbruggen van de tweedeling in de stad blijven daarmee aandacht vragen. De stedelijke vernieuwingsprojecten hebben daarin een belangrijke functie. Door de economische crisis is de voortgang van veel van deze projecten onzeker geworden.

De fragmentatie van de stad zien we ook terug in hoe men denkt over de menging van buurten. In buurten als de Pijp en Oud-West roemen bewoners de menging in hun buurt en vormt het een belangrijk onderdeel van hun stedelijk woonmilieu. In de nieuwbouwbuurt als De Aker en IJburg wordt de homogeniteit gewaardeerd.

Aantrekkelijke stad voor bewoners

Amsterdammers hebben een sterke binding met de stad, het biedt een plek waar verschillende identiteiten gecombineerd kunnen worden. Uit onderzoek naar lokale en nationale identiteiten bij allochtone jongeren blijkt de Amsterdamse identiteit een belangrijke kracht van de stad. Het beeld van Amsterdam in termen van sociale cohesie en polarisatie is redelijk stabiel. De cijfers over ervaren discriminatie op basis van etnische herkomst (uit de Burgermonitor) laten een daling zien. Marokkaanse Amsterdammers voelen zich het vaakst gediscrimineerd, 31% van hen, maar in 2006 was dat nog 60%. Wel stijgt het aantal incidenten dat gemeld is bij het Meldpunt Discriminatie. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de toegenomen aandacht voor het onderwerp en het stimuleren van het melden van discriminatie. Aan de andere kant lijken de Amsterdammers negatiever over de manier waarop mensen met een verschillende etnische of culturele achtergrond met elkaar omgaan in Amsterdam. In 2009 vond bijna de helft (48%) dat de omgang goed ging, nu is dat gedaald naar 38%. Hiermee komt het beeld dat Amsterdammers hebben over deze omgang weer meer in lijn met dat in 2006 en 2007.

De aantrekkelijkheid van de stad als woonmilieu blijkt ook uit de bevolkingscijfers. De stad heeft er in de afgelopen vier jaar ruim 37.000 inwoners bij gekregen. Dit aantal is zelfs iets groter dan het inwonertal van voormalig stadsdeel De Baarsjes. De stad heeft sinds zestig jaar niet meer zo'n sterke bevolkingsgroei gekend. Dit komt doordat er meer mensen naar de stad komen. We zien bijvoorbeeld een groei in het aantal studenten dat naar Amsterdam komt. Daarnaast neemt het aantal gezinnen met kinderen toe. Gezinnen kiezen er vaker voor om langer in de stad te blijven. In tegenstelling tot de rest van het land neemt het aandeel eenoudergezinnen af.

De vergrijzing in de stad gaat minder hard dan landelijk, wel zien we een stijging in het aantal Amsterdammers in de leeftijd van 55 t/m 64 jaar. De leefsituatie-index van deze leeftijdsgroep is iets achteruitgegaan (van 100 in 2008 naar 98 in 2010) en het welzijnsniveau ligt vanaf 55 jaar onder het gemiddelde. Daarbij is speciale aandacht nodig voor de positie van allochtone ouderen. Momenteel is in Amsterdam bijna een derde van de 55-plussers van niet-Nederlandse herkomst en dit aandeel neemt toe. Allochtone ouderen zijn laagopgeleid en hebben meer gezondheidsproblemen, die vaak op jongere leeftijd beginnen.

Hyperdiversiteit

De diversiteit in de Amsterdamse bevolking is zeer groot. De helft van de inwoners heeft een migratieachtergrond, zij hebben wortels in 183 verschillende herkomstlanden. De bevolkingsgroei van de afgelopen jaren ging gepaard met een groei van de kleinere herkomstgroepen, onder andere uit Oost-Europa en uit de BRIC-landen (Brazilië, Rusland, India en China). Ook de Ghanezen zijn toegenomen in aantal, met 11.000 personen is deze groep qua grootte nu vergelijkbaar met de groep Antillianen in Amsterdam. Van de Surinaamse, Marokkaanse, Turkse en Antilliaanse Amsterdammers is bijna de helft in Nederland geboren. De voorhoede van deze tweede generatie is inmiddels volwassen en begeeft zich op de arbeids- en woningmarkt en staat aan het begin van gezinsvorming. Uit de Diversiteits- en Integratiemonitor komt dan ook naar voren dat de posities van Amsterdammers binnen één herkomstgroep inmiddels sterk uit elkaar lopen. Bijvoorbeeld, jongeren van niet-westerse herkomst met een HBO- of WO-opleiding hebben nagenoeg even vaak werk als hun autochtone leeftijdsgenoten (rond de 90% in 2009). Maar daar staat tegenover dat laagopgeleide jongeren van niet-westerse herkomst wel minder vaak werkzaam zijn (50%) dan laagopgeleide autochtonen (80%), vooral omdat laagopgeleide vrouwen van niet-westerse herkomst vaak niet werken. Een zeer diverse groep vormen de overige niet-westerse allochtonen, die op veel participatieterrainen slechter dan gemiddeld scoren, maar vaak beter dan Turken en Marokkanen. Verschillen komen duidelijker naar voren wanneer onderscheid gemaakt wordt naar subgroepen.

De toename aan verschillende groepen in de stad en de uiteenlopende posities van personen binnen een groep vergroten de diversiteit in de stad; er is sprake van hyperdiversiteit.

Stijgend opleidingsniveau

Opleiding is een bepalende factor in participatie op de arbeidsmarkt en op vele andere terreinen. Bijvoorbeeld, laagopgeleide alleenstaanden zonder betaald werk hebben de ongunstigste leefsituatie. We zien positieve ontwikkelingen op het gebied van onderwijs: minder zwakke scholen, hogere schooladviezen en meer studenten; vooral (allochtone) meisjes. Maar er moet nog veel onderzoek worden gedaan, bijvoorbeeld naar de effecten van voorscholen. De verschillen tussen herkomstgroepen nemen

nauwelijks af. Basisschoolleerlingen van niet-westerse herkomst krijgen bijvoorbeeld veel vaker een laag schooladvies (praktijkonderwijs of VMBO met leerwegondersteuning) dan autochtonen (25% resp. 8%). In het voortgezet onderwijs (derde leerjaar) volgt ongeveer 20% van de leerlingen van niet-westerse herkomst HAVO of VWO, bij de autochtone leerlingen is dit 50%. Opvallend hierbij is de zwakke positie van Surinaamse kinderen in Amsterdam: zij volgen minder vaak HAVO of VWO dan gemiddeld onder Surinaamse scholieren in Nederland, terwijl autochtone leerlingen uit Amsterdam dit juist vaker volgen dan gemiddeld in Nederland. Verder is de Citoscore van Surinaamse scholieren laag en gaan ze vaak naar het praktijk- of leerwegondersteunend onderwijs (25%, en in de Bijlmer zelfs 30%).

In het hoger onderwijs zien we positieve ontwikkelingen. Het aantal studenten van niet-westerse herkomst neemt toe in Amsterdam, vooral op het HBO. Meisjes volgen inmiddels vaker hoger onderwijs dan jongens. In het basisonderwijs is er nog nauwelijks verschil in algemene leerprestaties tussen jongens en meisjes, de verschillen ontstaan pas tijdens het voortgezet onderwijs, meisjes doen uiteindelijk vaker VWO-examen. Meisjes stromen ook vaker dan jongens op naar een hoger type onderwijs dan hun basisschooladvies luidde. Daarnaast is duidelijk dat niet-westerse leerlingen vaker op- en afstromen dan autochtone leerlingen. Ook hier doen de meisjes het beter dan de jongens.

Krachtige stad, maar met toenemende verschillen

Over het algemeen kunnen we concluderen dat het goed gaat met Amsterdam en de Amsterdammers, maar dat de verschillen die achter die gemiddeldes schuil gaan groter worden. Groepen die buiten de boot vallen, dreigen zo uit beeld te verdwijnen. We zien ook toenemende verschillen tussen gebieden. De bezuinigingen op de stedelijke vernieuwing kunnen dit verder versterken. Als delen van Nieuw-West, Noord en Zuidoost (zoals Holendrecht, De Eendracht of Nieuwendam-Noord) relatief achterblijven, terwijl andere delen van Amsterdam (met name binnen de ring) er alleen maar op vooruitgaan, dan heeft dat uiteindelijk negatieve gevolgen voor de hele stad. Daarnaast neemt de druk op voorzieningen toe. Dat zien we binnen de ring A10, waar de druk op de voorzieningen aldaar groter wordt (gewild basisonderwijs, loting voor populaire middelbare scholen, wachtlijsten voor kinderopvang, koopwoningen middensegment). De markt reageert vaak snel op gentrification en de daarmee samenhangende vraag van de veranderende bevolking (bijvoorbeeld met winkelaanbod), maar voor de overheid is dat veel moeilijker. De grote druk op voorzieningen vormt daarmee de keerzijde van de aantrekkelijkheid van het gebied binnen de ring A10. Voorzieningen voor deze groep zijn dus een aandachtspunt voor de toekomst.

Noten

1 Bron: Forum. *Forum Monitor, Allochtonen op de arbeidsmarkt 2009-2010. 8e kwartaal-monitor: effecten van de economische crisis*. Utrecht, maart 2011.

2 Zie bijvoorbeeld: 'Stad en Land', CPB, de Groot e.a., Den Haag, december 2010;

'Unravelling the global city debate', van der Waal, Erasmus Universiteit, juni 2010 en publicaties op basis van het ACRE project, <http://acre.socsci.uva.nl>.

3 Zie ook het proefschrift van Inge van der Welle ('Flexibele burgers, Amsterdamse

jongvolwassenen over lokale en nationale identiteiten', 2011) waaruit blijkt dat Amsterdamse jongeren zich ongeacht hun afkomst 'Amsterdammer' voelen.